

ФІНАНСИ ТА БАНКІВСЬКА СПРАВА

УДК 336.26

БЮДЖЕТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТА ПОТЕНЦІАЛ БЮДЖЕТУ ТЕРИТОРІЇ: МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ

© 2014 **ВОЛКОВСЬКИЙ Є. І., КОТІНА Г. М., СТЕПУРА М. М.**

УДК 336.26

Волковський Є. І., Котіна Г. М., Степура М. М.

Бюджетний потенціал та потенціал бюджету території: методичні аспекти

Мета статті полягає у виявленні структурних взаємозв'язків між поняттями «бюджетний потенціал території» та «потенціал бюджету території» на основі аналізу та дослідження фінансового потенціалу, фіскального простору та бюджетного потенціалу. На основі аналізу, систематизації й узагальнення наукових праць багатьох учених було розглянуто погляди щодо трактування дефініцій «фінансовий потенціал», «фіскальний простір» і «бюджетний потенціал» та встановлено взаємозв'язки між ними.

У результаті дослідження було виділено три вихідні позиції, які варто враховувати під час визначення потенціалу бюджету території: наявні фіскальні можливості, модель фіскального федералізму та ефективна діяльність урядових структур. Перша та друга позиції описуються бюджетними ресурсами, які умовно можливо акумулювати для виконання повноважень територіальних органів управління. Третя ж характеризує наявність додаткових джерел для фінансування місцевих владних ініціатив. Визначено, що тлумачення бюджетного потенціалу відрізняється від потенціалу бюджету території. Останній являє собою частину бюджетного потенціалу території та її фіскального простору.

Ієрархія та взаємозв'язок даних понять надали можливість побудувати графічно залежність між цими дефініціями, ввести математичний апарат їх взаємовідносин та здійснювати подальший аналіз можливостей акумулювання фінансових ресурсів території в місцевому бюджеті.

Ключові слова: територіальний фіскальний простір, фінансовий потенціал території, податковий потенціал території, бюджетний потенціал території, потенціал бюджету території

Рис.: 2. **Формул.:** 3. **Бібл.:** 18.

Волковський Євген Ігорович – старший викладач, кафедра фінансових ринків, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (пр. Перемоги, 54/1, Київ, 03068, Україна)

Email: kgradbud@mail.ru

Котіна Ганна Михайлівна – кандидат економічних наук, доцент, кафедра фінансів, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (пр. Перемоги, 54/1, Київ, 03068, Україна)

Email: akotina@ukr.net

Степура Марина Михайлівна – кандидат економічних наук, доцент, кафедра фінансів, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (пр. Перемоги, 54/1, Київ, 03068, Україна)

Email: mstepura@ukr.net

УДК 336.26

UDC 336.26

Волковський Є. І., Котіна А. М., Степура М. М.

Бюджетный потенциал и потенциал бюджета территории: методические аспекты

Цель статьи заключается в выявлении структурных взаимосвязей между понятиями «бюджетный потенциал территории» и «потенциал бюджета территории» на основе анализа и исследования финансового потенциала, фискального пространства и бюджетного потенциала. На основе анализа, систематизации и обобщения научных трудов многих ученых были рассмотрены взгляды относительно трактовки дефиниций «финансовый потенциал», «фискальное пространство» и «бюджет потенциал» и установлены взаимосвязи между ними. В результате исследования были выделены три исходные позиции, которые следует учитывать при определении потенциала бюджета территории: имеющиеся фискальные возможности, модель фискального федерализма и эффективная деятельность правительственных структур. Первая и вторая позиции описываются бюджетными ресурсами, которые условно можно аккумулировать для выполнения полномочий территориальных органов управления. Третья же характеризует наличие дополнительных источников для финансирования местных властных инициатив. Определено, что толкование бюджетного потенциала отличается от потенциала бюджета территории. Последний представляет собой часть бюджетного потенциала территории и ее фискального пространства.

Volkovskiy Ie. I., Kotina A. M., Stepyra M. M.

The Budgetary Capacity and Capacity of the Budget of the Area: Methodological Aspects

The objective of the article consists in identifying the structural interconnections between the notions of «the budgetary capacity of the area» and «the capacity of the budget of the area» on the basis of analysis and study of the financial capacity, fiscal space, and the budgetary capacity. The article uses analysis, systematization, and generalization of research findings of numerous scientists for discussion of the perspectives on the interpretation of the definitions of «financial capacity», «fiscal space», and «budgetary capacity» and establishment of the interconnections among them. The study allowed singling out three points of reference which should be taken into account while assessing the capacity of the budget of the area: the available fiscal possibilities, the fiscal federalism model, and effective operations of the governmental bodies. The first two points are described by the budgetary resources which can presumably be accumulated in order to exercise the authority of local governing bodies. The third point characterizes the availability of additional sources for funding of local government initiatives. The interpretation of the budgetary capacity was found to be different from that of the capacity of the budget of the area. The latter is essentially a part of the budgetary capacity of the area and its fiscal space. The hierarchy and interconnection between these notions allowed graphical construction of the

Иерархия и взаимосвязь данных понятий предоставила возможность построить графически зависимость между этими дефинициями, ввести математический аппарат их взаимоотношений и осуществлять дальнейший анализ возможностей аккумуляирования финансовых ресурсов территории в местном бюджете.

Ключевые слова: территориальное фискальное пространство, финансовый потенциал территории, налоговый потенциал территории, бюджетный потенциал территории, потенциал бюджета территории

Рис.: 2. **Формул:** 3. **Библ.:** 18.

Волковский Евгений Игоревич – старший преподаватель, кафедра финансов рынков, Киевский национальный экономический университет им. В. Гетьмана (пр. Победы, 54/1, Киев, 03068, Украина)

Email: kgradbud@mail.ru

Котина Анна Михайловна – кандидат экономических наук, доцент, кафедра финансов, Киевский национальный экономический университет им. В. Гетьмана (пр. Победы, 54/1, Киев, 03068, Украина)

Email: akotina@ukr.net

Степура Марина Михайловна – кандидат экономических наук, доцент, кафедра финансов, Киевский национальный экономический университет им. В. Гетьмана (пр. Победы, 54/1, Киев, 03068, Украина)

Email: mstepura@ukr.net

Вступ. В умовах економічного колапсу аналіз та пошук джерел наповнення місцевих бюджетів є визначальним. При цьому зростає роль бюджетного регулювання територій. Постає питання пошуку актуальних економічних понять, що максимально ефективно дозволять здійснити управління наявними фінансовими можливостями. До таких дефініцій слід відносити фискальний простір, фінансовий та бюджетний потенціали.

Дослідженням питань фискального простору присвячені роботи Р. Heller, R. Roy, A. Shick, Т. І. Єфіменко, Дьякової Е. Б., Перекрестова Л. В. Аналіз фінансового та бюджетного потенціалів розглядається у роботах А. І. Даниленко, С. В. Зенченко, К. В. Іоненко, І. І. Кичко, Ю. В. Пасічника, А. Є. Буряченка, В. Г. Бороноса, Є. О. Балацького, А. Т. Вонзюк, В. С. Свірського, С. С. Шумської, Я. Я. Пушака та інших.

Мета роботи полягає у виявленні структурних взаємозв'язків між поняттями «бюджетний потенціал території» та «потенціал бюджету території» на основі аналізу та дослідження фінансового потенціалу, фискального простору та бюджетного потенціалу.

Виклад основного матеріалу.

Проблеми, що стоять перед державою в умовах обмеженості фінансових ресурсів, для забезпечення своєї діяльності та стимулювання економічного розвитку вимагають пошуку резервів та можливостей вивільнення задіяних грошових коштів та забезпечення фінансування пріоритетних напрямів. Загальним поняттям, що характеризує межі втручання держави у рух фінансових ресурсів, є поняття фискального простору. Дане поняття є новим для України, втім воно широко застосовується у макрофінансовому аналізі Заходу [1]. Творцем теорії фискального простору є науковець-практик П. Хеллер. Він визначає фискальний простір як резерв бюджету уряду, що може бути використаний у визначених цілях без шкоди для фінансових позицій та стабільності економіки [2, с. 1]. Тобто для фінансування додаткових державних витрат

dependence between the definitions, introduction of mathematical tools for their interrelations and further analysis of the possibilities for accumulation of financial resources of the area in the local budget.

Keywords: fiscal space of the area, financial capacity of the area, taxable capacity of the area, budgetary capacity of the area, capacity of the budget of the area

Fig.: 2. **Formulae:** 3. **Bibl.:** 18.

Volkovskiy Ievgen I. – Senior Lecturer, Department of Financial Markets, Kyiv National Economic University named after. V. Getman (pr. Peremogy, 54/1, Kyiv, 03068, Ukraine)

Email: kgradbud@mail.ru

Kotina Anna M. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Department of Finance, Kyiv National Economic University named after. V. Getman (pr. Peremogy, 54/1, Kyiv, 03068, Ukraine)

Email: akotina@ukr.net

Stepyra Marina M. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Department of Finance, Kyiv National Economic University named after. V. Getman (pr. Peremogy, 54/1, Kyiv, 03068, Ukraine)

Email: mstepura@ukr.net

або витрат, які не забезпечені відповідними фінансовими ресурсами, уряду необхідно задіяти, перегрупувати або створити відповідний фискальний простір. R. Roy, A. Neuty, E. Letouze визначають фискальний простір як обсяг фінансування, який є доступним внаслідок конкретних дій з мобілізації ресурсів та реформ, що є необхідними для ефективного фінансування вивільнених коштів та досягнення визначених цілей розвитку [3, с. 2]. Allen Schick трактує фискальний простір як грошові кошти, що є доступними для уряду для здійснення політичних ініціатив за рахунок бюджету [4, с. 8].

Фактично сьогодні Україна стикнулася з гострою нестачею фінансових ресурсів, що спричинене стрімким скороченням фискального простору.

Головними джерелами розширення фискального простору є:

- підвищення податкових надходжень;
- скорочення обсягів фінансування менш пріоритетних витрат;
- підвищення ефективності державних витрат;
- отримання кредитів.

Підвищення податків є достатньо сумнівним джерелом створення фискального простору в Україні, оскільки підвищення податків знижує пропозицію праці та капіталу. Що в умовах сповільнення темпів економічного розвитку може мати обернений ефект. Особливо це стосується оподаткування доходів фізичних та юридичних осіб. В той же час податки зі сталим об'єктом оподаткування та додаткові податки на споживання можуть розглядатися, як ефективне джерело розширення фискального простору.

Скорочення фінансування менш пріоритетних напрямів, забезпечує фінансування більш пріоритетних. Які забезпечують прискорення темпів економічного росту. До напрямів які обмежують фискальний простір країн зазвичай відносять фінансування функцій уряду, видатки на соціальний захист та забезпечення. Тоді як збільшення видатків на освіту та забезпечення інфраструктури сприяють

економічному розвитку, оскільки вони підвищують ефективність факторів виробництва [5, с. 103].

Забезпечення більш високої ефективності витрат також збільшує фіскальний простір, оскільки дозволяє отримувати кращі результати за наявного ресурсу. Причому неефективне використання бюджетних коштів несе значно більший негативний ефект, порівняно з нецільовими видатками. Головними проявами неефективності витрат сьогодні в Україні є:

- прийняття необґрунтованих управлінських рішень;
- значні недоліки в прогнозуванні;
- завищення вартості будівельних робіт [6].

Отримання кредитів є дуже дорогим задоволенням в умовах нестабільності валютного курсу і має застосовуватись лише крайніх випадках. Більш раціональним є отримання пільгових кредитів від міжнародних та регіональних фінансових організацій за найнижчими відсотковими ставками.

Поняття фіскального простору та аналіз шляхів його збільшення широко застосовується саме на макrorівні. У практичній діяльності з пошуку ефективних джерел фінансування бюджетів усіх рівнів є необхідність розробки поняття територіального фіскального простору.

На нашу думку, *територіальний фіскальний простір* (можливості) – це загальна сума фінансових ресурсів, наявних у розпорядженні територіальних органів влади та управління (та / або можуть бути залучені ними), які об'єктивно можуть бути використані ними для виконання своїх повноважень у межах існуючої моделі фіскального федералізму. Кількісно територіальний фіскальний простір включає до себе, окрім бюджетного потенціалу території, ще залучені, позикові кошти (у вигляді, наприклад, трансфертів та позичок) та вивільнені фінансові ресурси у результаті ефективного використання наявного бюджетного потенціалу території. При цьому він складається з фінансових ресурсів, при використанні яких не порушується бюджетна стійкість в середньостроковій та довгостроковій перспективі. Зважаючи на структурні складові, територіальний фіскальний простір може бути визначений за наступною формулою:

$$ТФП = БПТ + ВК + ЧТ + ЧПК \quad БС = const, \quad (1)$$

де ТФП – територіальний фіскальний простір,

БПТ – бюджетний потенціал території,

ЧТ – чисті трансферти,

ЧПК – чисті позикові кошти,

ВК – вивільнені фінансові ресурси у результаті ефективного використання наявного бюджетного потенціалу території,

БС – бюджетна стійкість.

Таке визначення створює протиріччя, оскільки значна частина дослідників фінансового та бюджетного потенціалів розглядають бюджетний потенціал лише як складову фінансового потенціалу, не пов'язуючи його з фіскальними можливостями, інколи, навіть не виділяючи його як поняття, а зазначаючи у вигляді частини фінансових ресурсів. Наприклад, С. С. Шумська вказує такі складові фінансового потенціалу: фінансові ресурси органів державного управління, фінансові ресурси господарських підприємств, фінансові ресурси населення, фінансові ресурси інститу-

цій фінансового сектора економіки [7, с. 87]. Науковець Г. В. Возняк під складовими фінансового потенціалу розуміє «сукупність джерел фінансових коштів, якими володіють регіональні органи влади, підприємства реального сектора економіки, фінансові структури, домогосподарства та зовнішні джерела таких коштів» [8].

Іншим поглядом до розгляду складу фінансового потенціалу є адитивний підхід, згідно з яким фінансовий потенціал розглядається як сукупність відповідних потенціалів. Так, наприклад, В. С. Свірський виділяє такі функціональні частини фінансового потенціалу держави: потенціал державних фінансів, потенціал фінансового сектора, фінансовий потенціал суб'єктів господарювання, фінансовий потенціал домогосподарств [9, с. 137].

Графічно бюджетний потенціал відображається як складова більш широких потенціалів господарської діяльності (рис. 1).

Рис. 1. Місце бюджетного потенціалу в економічному потенціалі країни

Джерело: складено авторами на основі [10]

Фінансовий потенціал включає до свого складу усі фінансові ресурси, що знаходяться на певній території. Так, до його складу входять прибуток підприємств, фонди амортизаційних відрахувань, заробітна плата, ресурси банківської системи території та інші ресурси. Проте до складу фінансового потенціалу можуть входити фінансові ресурси, що не підлягають бюджетному розподілу, або ж неадекватне збільшення частки бюджетного потенціалу у межах фінансового потенціалу може призвести до значного скорочення інших складових фінансового потенціалу. Тому, на нашу думку, необхідно розглядати підхід, коли бюджетний потенціал території діє в межах наявного фіскального простору, оскільки цей фіскальний простір формується у межах створених фінансових можливостей території. Фіскальний простір є об'єктивним, оскільки визначається за умови загальноекономічної стабільності.

Відповідно у межах такого підходу необхідно формалізувати поняття бюджетного потенціалу території.

Бюджетний потенціал території – це частина територіального фіскального простору, яка повністю належить органам державного та територіального управління та може бути використана в межах діючої моделі фіскального федералізму. Іншими словами, це та частина виробленого на території продукту, яка централізується у державному та місцевому фондах грошових коштів. Вона відрізняється від фіскальних можливостей тим, що враховує лише наявні ресурси від продуктивної діяльності держави та перерозподілу доходів юридичних та фізич-

них осіб – суб'єктів даної території – у вигляді загальнодержавних та місцевих податків та інших неподаткових надходжень.

Розуміння сутності та поняття бюджетного потенціалу території неможливе без розуміння його складу. Так, С. В. Зенченко, досліджуючи бюджетний потенціал, вказує на його адитивність. Автор розуміє бюджетний потенціал як сукупність потенціалів усіх можливих доходів бюджету [12, с. 17]. Даний підхід є дуже уніфікованим і не розкриває особливостей формування бюджетного потенціалу. При цьому С. В. Зенченко математично вказує, що бюджетний потенціал є перевищенням між обсягом податкового та неподаткового потенціалу території та відповідними витратними зобов'язаннями території. [13, с. 187]. Це, на нашу думку, є некоректним, оскільки за умов дотаційності території величина потенціалу матиме від'ємне значення, в той час як потенціал може бути достатнім або недостатнім.

В. Г. Боронос вказує, що бюджетний потенціал складається з двох складових: податковий потенціал та неподатковий потенціал [14]. Е. А. Ісаєв розглядає бюджетний потенціал більш деталізовано і розподіляє його на наступні блоки [15, с. 136]:

- Блок податкових доходів;
- Блок неподаткових доходів;
- Блок фінансових трансфертів;
- Блок запозичених ресурсів.

Цікавим є погляд Айвазов А. А. Він характеризує структуру бюджетного потенціалу регіону, розподіляє його на власний бюджетний потенціал та залучений. Разом власний та залучений бюджетні потенціали формують сукупний потенціал. До власного автор відносить податкові надходження від місцевих податків та неподаткові надходження місцевого рівня. До залученого бюджетного потенціалу автор відносить податки загальнодержавного рівня, закріплені за місцевим бюджетом та відповідні міжбюджетні трансферти, що надходять до регіону [16, с. 10].

Я. Я. Пушак деталізує складові бюджетного потенціалу. Він поділяє бюджетний потенціал на чотири складові. До першої складової автор відносить надходження від власних місцевих податків та інших позабюджетних надходжень. Ця частина повністю знаходиться у розпорядженні регіональної влади. Друга складова формується фінансовими ресурсами суб'єктів території та вилучається державою до Державного бюджету відповідно до чинного законодавства. Третя частина існує у вигляді резерву і не задіяна у процесах соціально-економічного відтворення регіону, проте може бути використана. Четверта частина бюджетного потенціалу надходить до бюджету регіону за підсумками перерозподілу Державного бюджету у вигляді трансфертів [17]. В даному підході, на нашу думку, автор об'єднує елементи понять фіскального простору та бюджетного потенціалу території.

Систематизуючи наукові погляди та виходячи з фіскального потенціалу території, визначимо такі складові бюджетного потенціалу території:

$$БПТ = Державна квота ВРП = >$$

- Фінансові ресурси від продуктивної діяльності держави та місцевого господарства (в т. ч. інші неподаткові доходи)
- Фінансові ресурси від перерозподілу доходів юридичних та фізичних осіб – суб'єктів даної території

Враховуючи структуру побудови бюджетної системи із її розподілом на загальнодержавний та місцеві бюджети, необхідно ввести поняття, що відповідатиме аналізу бюджетних потреб території, її громади. Таким поняттям має стати **потенціал бюджету території**. Даний потенціал має відігравати ключову роль при забезпеченні розвитку територій.

На нашу думку, **потенціал бюджету території** – це та частина бюджетного потенціалу території і фіскального простору, яка залишається на цьому рівні, враховуючи існуючі засади та інструменти фіскального регулювання. Математично його можна визначити таким чином:

$$ПБТ = БПТ - ПП + ЧТ + ЧПК + ВК, \quad (2)$$

- де *БТ* – потенціал бюджету території,
БПТ – бюджетний потенціал території,
ПП – передані податки та збори, зібрані на території,
ЧПК – чисті позикові кошти,
ЧТ – чисті трансферти;
ВК – вивільнені кошти.

Рис. 2. Бюджетний потенціал та потенціал бюджету території: структурна взаємозалежність

Джерело: складено авторами на основі власних досліджень та [2; 3; 18]

У підсумку потенціал бюджету території складається із податкового, неподаткового потенціалів території та частини територіального фіскального простору. **Податковий потенціал території** – це та частина виробленого на території ВРП, яка може бути перерозподілена через податки, виходячи з існуючих нормативно-правових правил оподаткування. Обсяг податкового потенціалу території буде залежати від стандартної ставки оподаткування та макробази для кожного окремого податку чи збору, від преференцій, наданих окремим категоріям платників або видам діяльності, існуючої суми непогашеного податкового боргу. Фізично він може бути вимірний як різниця між максимально можливою сумою отриманих податків, виходячи з макробази і ставок оподаткування, та сумою наданих пільг та обсягу податкового боргу:

Математично його можна визначити таким чином:

$$ПП території = \Sigma МБ * С - Пільги - Борг$$

або (3)

$$ПП\ територии = МБ * СС - Пільги - Борг,$$

де МБ – макробаза оподаткування,

С – ставка оподаткування,

СС – середньозважена ставка, яка розраховується як середньоарифметичне стандартних ставок по кожному податку та збору, зважених на місце у структурі податків.

При цьому податковий потенціал території утворюється потенціалами надходжень від власних та закріплених податків території.

В той же час, **неподатковий потенціал території** – це можливий обсяг отриманих державою ресурсів, які централізуються у фондах, із неподаткових джерел формування доходів бюджету. До них відносять: прибуток підприємств державної та комунальної форми власності, доходи від продажу комунального та державного майна, орендна плата, штрафи та адміністративні стягнення, та інші джерела формування неподаткового характеру. Даний потенціал території доповнює податковий потенціал, згладжуючи при цьому негативні ефекти оподаткування та диверсифікуючи надходження бюджету території, що, у свою чергу, забезпечує бюджет додатковими стабільними надходженнями.

Частина фіскального простору – це отримані за мінусом переданих трансфертів місцеві запозичення та вивільнені внаслідок ефективного використання бюджетних ресурсів кошти, які дають можливість профінансувати додаткові ініціативи місцевої влади.

Висновки. Надане дослідження поглиблює теоретичні положення бюджетного аналізу та регулювання територіального розвитку. За результатами дослідження встановлено сутність понять «територіальний фіскальний простір», «бюджетний потенціал території» та «потенціал бюджету території». У ході дослідження було виділено три вихідні позиції, які варто враховувати під час визначення потенціалу бюджету території: наявні фіскальні можливості, модель фіскального федералізму та ефективна діяльність урядових структур. Перша та друга позиції описуються бюджетними ресурсами, які умовно можливо акумулювати для виконання повноважень територіальних органів управління. Третя ж характеризує наявність додаткових джерел для фінансування місцевих владних ініціатив. Визначено, що таування бюджетного потенціалу відрізняється від потенціалу бюджету території. Останній являє собою частину бюджетного потенціалу території та її фіскального простору.

Ієрархія та взаємозв'язок даних понять надали можливість графічно побудувати залежність між цими поняттями, ввести математичний апарат їх взаємовідносин та здійснювати подальший аналіз можливостей акумулювання фінансових ресурсів території в місцевому бюджеті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дьякова Е. Б. Категории фискального пространства и бюджетной емкости в теории бюджетного регулирования / Е. Б. Дьякова, Л. В. Перекрестова // Управление экономическими системами. – 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uecs.ru/uecs-36-122011/item/826-2011-12-02-06-01-05>

2. Heller P. Back to Basics – Fiscal Space: What It Is and How to Get It // Finance & Development, June 2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2005/06/basics.htm>

3. Roy R., Heuty A., Letouze E. Fiscal Space For What? Analytical Issues From A Human Development Perspective [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.undp.org/content/dam/aplaws/publication/en/publications/poverty-reduction/poverty-website/fiscal-space-for-what/FiscalSpaceforWhat.pdf>

4. Schick A. Budgeting for Fiscal Space OECD // Journal on Budgeting. – Vol. 2009/2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.planejamento.gov.br/secretarias/upload/Arquivos/seges/arquivos/OCDE2011/OECD_Journal_2_2009.pdf

5. Грей Ш., Лейн Т., Варудакіа А. Налогово-бюджетная политика и экономический рост. Уроки для Восточной Европы и Центральной Азии [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://siteresources.worldbank.org/ECAEXT/Resources/258598-1182779443519/Fiscal_Policy_and_Economic_Growth_rus_090507.pdf

6. Радіонов Ю. Д. Проблема ефективності бюджетних витрат / Ю. Д. Радіонов // Фінанси України. – 2011. – № 5. – С. 47 – 55.

7. Фінансово-монетарні важелі економічного розвитку : у 3 т. / А. І. Даниленко, О. М. Алімов, О. І. Барановський та ін.; [за ред. чл.-кор. НАН України А. І. Даниленка]. – К. : Фенікс, 2008. – Т. 1: Фінансова політика та податково-бюджетні важелі реалізації. – 2008. – 468 с.

8. Возняк Г. В. Фінансовий потенціал регіону та проблеми його оцінки / Г. В. Возняк [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/15_APSN_2010/Economics/66671.doc.htm

9. Свірський В. С. Проблеми структурування фінансового потенціалу держави / В. С. Свірський // Інноваційна економіка. – 2009. – № 3. – С. 136 – 139.

10. Свірський В. Фінансовий потенціал: теоретико-концептуальні засади / В. Свірський // Світ фінансів. – 2007. – № 4 (13). – С. 43 – 51.

11. Григоренко В. О. Фінансовий потенціал території: теоретичні аспекти та механізми формування / В. О. Григоренко // Економічний форум. – 2012. – № 1.

12. Зєнченко С. В. Формирование и оценка регионально-го финансового потенциала устойчивого развития экономики территории: теория и методология : автореф. ... доктора экон. наук / С. В. Зєнченко. – Ставрополь, 2009. – С. 17.

13. Зєнченко С. В. Бюджетный потенциал региона и методические подходы к его оценке / С. В. Зєнченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rppe.ru/wp-content/uploads/2008/10/zenchenko-sb.pdf>

14. Борнос В. Г. Оцінка ролі фінансового потенціалу регіону в дослідженні стійкості економічного розвитку території / В. Г. Борнос // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Фінанси і кредит». – 2011. – № 2.

15. Исаев Э. А. Финансовый потенциал крупного экономического региона / Э. А. Исаев; [науч. ред. Ю. И. Любимцев]. – М. : Издательство «Экономика», 2007. – 206 с.

16. Айвазов А. А. Формирование и оценка бюджетного потенциала региона : автореф. ... канд. экон. наук / А. А. Айвазов. – М., 2010. – С. 10.

17. Пушак Я. Я. Суть та напрями використання бюджетного потенціалу регіону / Я. Я. Пушак // Вісник економічної науки України. – 2014. – № 1. – С. 103.

18. Дем'янчук О. І. Складові фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці / О. І. Дем'янчук // На-

укові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка». – 2014. – Вип. 25. – С. 95 – 103.

REFERENCES

- Ayvazov, A. A. "Formirovanie i otsenka biudzhethnogo potentsiala regiona" [Formation and evaluation of budgetary potential of the region]. avtoref. ... kand. ekon. nauk, 2010.
- Boronos, V. H. "Otsinka roli finansovoho potentsialu rehionu v doslidzhenni stiikosti ekonomichnogo rozvytku terytorii" [Role of the financial capacity of the region to study the stability of economic development of the area]. Visnyk Sumskoho natsionalnogo ahranoho universytetu. Seriiia «Finansy i kredyt», no. 2 (2011).
- Danylenko, A. I. et al. "Finansova polityka ta podatkovobiu-dzhethni vazheli realizatsii" [Fiscal policy and tax and budget implementation instruments]. In Finansovo-monetarni vazheli ekonomichnogo rozvytku. Kyiv: Feniks, 2008.
- Diakova, E. B., and Perekrestova, L. V. "Kategorii fiskalnogo prostranstva i biudzhethnoy emkosti v teorii biudzhethnogo regulirovaniia" [Categories fiscal space and fiscal capacity in the theory of fiscal adjustment]. <http://www.uecs.ru/uecs-36-122011/item/826-2011-12-02-06-01-05>
- Dem'ianchuk, O. I. "Skладovi finansovoho potentsialu administratyvno-terytorialnoi odyntsi" [The financial capacity of local government area]. Naukovi zapysky Natsionalnogo universytetu «Ostrozka akademiia». Seriiia «Ekononika», no. 25 (2014): 95-103.
- Grey, Sh., Leyn, T., and Varudaksia, A. "Nalogovo-biu-dzhethnaia politika i ekonomicheskiiy rost. Uroki dlia Vostochnoy Evropy i Tsentralnoy Azii" [Fiscal policy and economic growth. Lessons for Eastern Europe and Central Asia]. http://siteresources.worldbank.org/ECAEXT/Resources/258598-1182779443519/Fiscal_Policy_and_Economic_Growth_rus_090507.pdf
- Hryhorenko, V. O. "Finansovyi potentsial terytorii: teoretichni aspekty ta mekhanizmy formuvannia" [Financial strength areas: theoretical aspects and mechanisms of formation]. Ekonomichnyi forum, no. 1 (2012).
- Heller, P. "Back to Basics - Fiscal Space: What It Is and How to Get It" <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2005/06/basics.htm>
- Isaev, E. A. Finansovyy potentsial krupnogo ekonomicheskogo regiona [Financial capacity of a major economic region]. Moscow: Ekonomika, 2007.
- Pushak, Ya. Ya. "Sut ta napriamy vykorystannia biudzhethnogo potentsialu rehionu" [The essence and use of budgetary potential]. Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy, no. 1 (2014): 103-.
- Roy, R., Heuty, A., and Letouze, E. "Fiscal Space for What? Analytical Issues from a Human Development Perspective" <http://www.undp.org/content/dam/aplaws/publication/en/publications/poverty-reduction/poverty-website/fiscal-space-for-what/FiscalSpaceforWhat.pdf>
- Radionov, Yu. D. "Problema efektyvnosti biudzhethnykh vytrat" [Problem efficiency of public spending]. Finansy Ukrainy, no. 5 (2011): 47-55.
- Svirskiy, V. S. "Problemy strukturuvannia finansovoho potentsialu derzhavy" [Problems structuring financial potential]. In novatsiina ekonomika, no. 3 (2009): 136-139.
- Schick, A. "Budgeting for Fiscal Space OECD" http://www.planejamento.gov.br/secretarias/upload/Arquivos/seges/arquivos/OCDE2011/OECD_Journal_2_2009.pdf
- Svirskiy, V. "Finansovyi potentsial: teoretiko-kontseptualni zasady" [Financial strength: theoretical and conceptual framework]. Svit finansiv, no. 4 (13) (2007): 43-51.
- Vozniak, H. V. "Finansovyi potentsial rehionu ta problemy ioho otsinky" [The financial potential of the region and the problems of its evaluation]. http://www.rusnauka.com/15_APSN_2010/Economics/66671.doc.htm
- Zenchenko, S. V. "Biudzhethnyy potentsial regiona i metodicheskie podkhody k ego otsenke" [Budget potential of the region and methodical approaches to its assessment]. <http://www.rppe.ru/wp-content/uploads/2008/10/zenchenko-sb.pdf>
- Zenchenko, S. V. "Formirovanie i otsenka regionalnogo finansovogo potentsiala ustoychivogo razvitiia ekonomiki territorii: teoriia i metodologiya" [Formation and evaluation of regional financial capacity for sustainable economic development areas: theory and methodology]. avtoref. ... doktora ekon. nauk, 2009.